

grond tiert des zomers een weelderige flora van *Glaux maritima*, en, meer naar zee toe, *Salicornia*.

Het is hier als op Terschelling: *Triticum junceum* L. is gebonden aan een breed strand en overvloedigen zandaanvoer. Waar het zand veel kleislib bevat, zooals tusschen de palen 121 en 122 $\frac{1}{2}$, en ten noorden van 120, groeit *Triticum* niet, maar vindt men *Salicornia*, *Suaeda* e.a.

Vooral bij oostelijken wind strekt zich ten westen van het landschap der *Triticum*-duinen een breede strandvlakte uit. Daar was het, dat op het oude strandoppervlak, bestaande uit zand met veel slib en eenig uitgebloeid zout, door Z.O. wind zich 25 en 26 Maart 1932 een mooi sikkelduinlandschap had gevormd, waarvan fig. 10 een beeld geeft. Door selectieve deflatie waren bovendien op sommige plaatsen vormen ontstaan, die levendig herinnerden aan de paddestoelrotsen uit woestijnen: zandpijlers met een hoed van zavel (het oude strandoppervlak), uitgeprepareerde lenzen van kleirijk zand en dgl.

(Wordt vervolgd).

A. DE GRAAF.

DE NEDERLANDSCHE UILEN EN ROOFVOGELS.

INLEIDING.

Reeds voor meerdere vogelgroepen is in dit blad door mij een methode aangegeven om onafhankelijk van verschillen in vederkleed (winter, zomer, oud, jong, mannetje, wijfje) op eenvoudige wijze uit te maken met welke soort men te doen heeft.

Ik heb hierbij steeds gezocht naar kenmerken, die onder alle omstandigheden constant blijven, zooals: snavelvorm, -kleur en -lengte, vorm en plaatsing der neusgaten, bevedering en kleur van de pooten, kleur van slagpenschachten, aanwezigheid of ontbreken van spanvliezen tusschen de teenen, enz. en heb daarbij, voorzoover noodig, de bedoeling met een eenvoudige schets in de determineertabellen toegelicht.

Ook voor de Uilen en Roofvogels heb ik thans een dergelijke methode samengesteld, een vogelgroep, die enerzijds zoozeer de belangstelling van de natuurliefhebbers heeft doch anderzijds zoo vaak *in zijn geheel* ten onrechte verkeerd beoordeeld wordt. Bij velen heerscht n.l. het dwaze denkbeeld, dat deze vogels niet anders dan schadelijk voor land-, tuin-, boschbouw en jacht kunnen zijn en daarom verdienen algemeen verdelgd te worden. Alles, wat kromme snavel en gebogen scherpe klauwen heeft, wordt over één kam geschoren. Toegegeven moet worden, dat enkele vertegenwoordigers dezer groep zich terecht gehaat maken doordat ze zich geregeld vergrijpen aan vogels, die zich voor de cultuur verdienstelijk maken. Niettegenstaande dit verklaart de Vogelwet slechts één soort in letterlijken zin „vogelvrij”. Op de zwarte lijst staat n.l. alleen maar de sperwer.

Gebrek aan vogelkennis is oorzaak, dat dikwijls in plaats van dezen, talrijke nuttige torenvalken en andere onschuldige roofvogels het slachtoffer worden. Herhaaldelijk heb ik ondervonden, dat zelfs jachtopzieners en rijksveldwachters zich te goeder trouw aan deze fouten schuldig maken. Ook uit een practisch oogpunt kan het daarom misschien van nut zijn de verschillende leden dezer vogelgroep eens nader te bekijken.

In deze verhandeling zal ik trachten eerst de voornaamste kenmerken te noemen, waaraan men de uilen en roofvogels (uitgezonderd de zeer zeldzame) in de vrije natuur herkent.

Uit den aard der zaak is een determineering op „veldkenmerken” niet altijd te vertrouwen.

Er zijn soorten, die op het eerste gezicht met zekerheid zijn thuis te brengen, vele andere echter kunnen pas met beslistheid geïdentificeerd worden wanneer men ze in handen heeft en daarvoor dient dan ook de sleutel, waarvan er een zoowel voor de uilen als voor de roofvogels is ontworpen. Heeft men met behulp daarvan de soort bepaald, dan wordt achter den naam verwezen naar het vervolgnr., waarin de species nader besproken wordt.

Meerendeels naar exemplaren uit mijn collectie maakte ik een kopschets, echter alleen van die vogels, welke een karakteristieken snavel- of kopvorm of een opvallend kopgevederte hebben, doch uitsluitend behorende bij *die* soort.

Naast de wetenschappelijke, de hollandsche en de fransch-duitsch-engelsche namen, wordt een opsomming gegeven van benamingen, waaronder de roofvogel in sommige streken van ons land bekend staat.

De *identiteitskenmerken* vormen een beknopte combinatie van eigenschappen, die enkel en alleen op de bewuste soort slaat en omgekeerd ook op geen enkelen anderen roofvogel „past”.

De *aanvullende kenmerken* dienen slechts als proef op de som voor een juiste determinering en maken natuurlijk geen enkele aanspraak op volledigheid. Slechts die kenmerken, welke zeer in het oog loopen, worden vermeld. Bestaat er een duidelijk onderscheid tusschen mannetje en wijfje, jong en oud, dan worden de verschillpunten aangegeven.

Tenslotte wordt bij iedere soort vermeld de frequentie van het voorkomen in Nederland.

Nadere verklaring van enkele termen gebezigd in de determineertabellen en de systematische opsomming.

De vleugellengte (voor iedere soort in mm. opgegeven) is de afstand tusschen de vleugelbocht en de punt van de langste slagpen (bij het meten wordt de vleugel platgedrukt).

De snavellengte (ook voor iedere soort in mm. opgegeven) wordt gemeten met een passer en is de rechte afstand tusschen de snavelpunt en het begin der voorhoofdbevedering. Bij de roofvogels neemt men den afstand tusschen snavelpunt en het begin van de washuid bovenop den snavel (zie fig. 3 ab.).

De lengte van het loopbeen (ook bij iedere soort in mm. aangegeven) is de afstand (gemeten met passer) tusschen het eerste middenteengewricht en het midden van het gewricht, dat naar boven daarop volgt (als vast punt neemt men bij dit gewricht aan: het midden van de achterzijde).

De washuid is het bekleedsel van de achterhelft van den snavel, waarin de neusgaten gelegen zijn. Bij de roofvogels is deze washuid meestal geel gekleurd.

De sluier is de straalvormige bevedering om de oogen bij de uilen (ook de kiekendieven vertoonen een min of meer duidelijken sluier).

De teugel is het gedeelte van den kop gelegen tusschen snavel en oog.

De stuit is de overgang van rug in staart.

De spanvliezen kunnen het best vergeleken worden met niet tot ontwikkeling gekomen zwemvliezen.

Buiten- en binnenvlag is het gedeelte van de veer, dat resp. aan den buiten- of den binnenkant van de schacht gelegen is.

Juvenielkleed is het jeugdkleed na verdwijning van het dons.

Adult kleed is het volwassen kleed.

De schenkel is het gedeelte van den poot, dat naar boven volgt op het loopbeen.

De broek wordt gevormd door de verlengde veeren, waarmee de schenkel der meeste roofvogels aan de buitenzijde bekleed is.

VELDKENMERKEN DER UILEN.

De kerkuil komt overdag zelden tevoorschijn, houdt zich dan schuil in oude gebouwen, kerkstorens of holle boomen. Vertoont hij zich dan herkent men hem dadelijk aan den hart-

vormigen sluier om de zwarte oogen. De onderzijde van het lichaam is in tegenstelling met die van de andere uilen niet gevlekt doch gespikkeld op een witten of roestgelen ondergrond. De bovenzijde van het lichaam is bruin-roestkleurig of geel-roestkleurig met druppelvlekken. Het geluid, dat hij voortbrengt, lijkt het meest op het snurken van een mensch, soms zelfs in het zelfde tempo. Andere eigenschappen, zooals het klappen met den snavel, het blazen wanneer hij in angst zit en de onhoorbare vlucht heeft hij gemeen met de andere uilen.

De Ransuil is ook een typische nachtvogel, dien men overdag weinig te zien krijgt. Men kan hem vooral verwachten in boschachtige streken, op buitenplaatsen en in het met boomen begroeide gedeelte der duinen. Wanneer men hem overdag in een boom ziet zitten, kruipt hij in den regel dicht tegen den stam, om zoo weinig mogelijk op te vallen.

Deze soort is dadelijk te herkennen aan de sterk ontwikkelde oorpluimen, die recht op den kop staan en de helder oranjegele oogen. De donkere lengtestrepen op de licht roestgele onderzijde van het lichaam vertoonen duidelijke dwarsvertakkingen in tegenstelling met die van de volgende soort, waar de dwarsstrepen ontbreken.

De stem klinkt als een langgerekt twee- of driemaal herhaald: hoe-hoe-hoe. Soms brengt hij een geluid voort gelijkend op dat van den roerdomp: woemb.

De Velduil is meer dagvogel dan een van de andere uilen. Hij houdt zich zelden in boomen op en slijt een groot gedeelte van zijn leven op den grond. Bij voorkeur bevindt hij zich in het open veld. Overdag ziet men hem dikwijls laag over den grond vliegen. Meermalen verheft hij zich ook hoog in de lucht en schroeft zich dan in kringen omhoog juist zooals sommige dagroofvogels dat doen.

In uiterlijk vertoont hij eenige gelijkenis met den ransuil, heeft ook een gele iris (evenwel niet oranjegeel doch citroengeel) en twee oorpluimpjes, die echter veel minder ontwikkeld zijn en dichter bij elkaar staan. Ze vallen soms in het geheel niet op.

Een eigenaardige gezichtsuitdrukking krijgt de velduil doordat de oogen rondom in een zwart veld liggen. De kop is veel kleiner dan die van den ransuil en de donkere lengtestrepen van de veel lichter onderdeelen vertoonen geen dwarsvertakkingen.

Het geluid, dat de velduil voortbrengt klinkt ongeveer: kèw-kèw of kef-kef. Soms: wauw-wauw.

Zeer gemakkelijk in de vrije natuur te herkennen is:

De Steenuil. Alleen al door de geringe afmetingen, den geheel platten kop en het grauwbrown, vuilwit gevlekte vederkleed onderscheidt hij zich onmiddellijk van de andere. Ook deze soort vertoont zich veel overdag. Men ziet hem vaak zitten op knotwilgen of boomstronken. Veel treft men hem ook aan in boomgaarden. De vlucht is zeer karakteristiek n.l. golvend (evenals van de spechten).

Het geluid, dat hij zoowel overdag als 's nachts voortbrengt, klinkt als een helder: küwiet-küwiet-küwiet.

Tenslotte *de Boschuil*, die ook niet licht met een andere soort verward kan worden. Hij is vooral nachtvogel, die zich bij voorkeur in hoog hout ophoudt (bosschen, buitenplaatsen, parken).

Een bruinigrijze of rossigbruine vogel met dikken ronden kop en groote zwarte oogen. Het geheele vederkleed is sterk gevlekt, de onderzijde van het lichaam is voorzien van dwarsvertakte langsstrepen. In afmeting overtreft hij de andere in belangrijke mate.

Uren achtereen kan hij 's avonds en 's nachts zijn somber langgerekt hoe-hoe-hoe laten hooren.

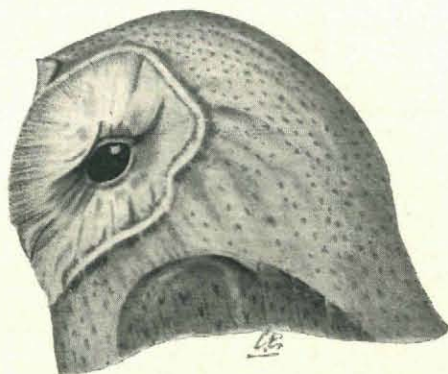
De andere in Nederland waargenomen soorten: de Sneeuwuil, de Sperweruil en de Dwerg-

DE NEDERLANDSCHE UILEN EN ROOFVOGELS 315

ooruil zijn zoo zeldzaam, dat de kans op een waarneming uiterst gering is. Ik volsta daarom met te verwijzen naar de identiteitskenmerken in het laatste gedeelte van dit artikel.

(Wordt vervolgd).

DR. C. EIJKMAN.

1. Kerkuil (*Tyto alba guttata* Brehm).

Barn-Owl, Schleiereule, Effraye, Katuil, Torenuil, Oranjeuil, Lijkuil, Kransuil.

Id. kenm.: Een roofvogel met teenen, die spaarzaam bezet zijn met borstelharen, op de wijze van een rattestaart. Snavel lichtgekleurd en onderlichaam zonder strepen of groote vlekken, doch in mindere of meerdere mate bezet met spikkels.

Aanv. kenm.: Oogen bijna zwart, gezichtssluiert hartvormig, binnenrand middenteen gekarteld. Bovenlichaam met zwart witte druppelvlekken. Vleugels reiken over den punt van den staart.

Naast den gewonen vorm met rossigen sluiert en roestgeel onderlichaam komt een lichte phase voor met lichten sluiert en zuiver witte onderdeelen, min of meer gespikkeld.

Snavel 25

—30, vleugel 270—305, loopbeen 55—62.

Vrij gewone standvogel. Broedt in schuren, torens, ruinen en een enkele maal in boomholten. Trekt in kleinen getale in voor- en najaar door.

2. Ransuil (*Asio otus otus* (L.)).

Long-eared Owl, Waldohreule, Moyaen-duc, Ooruil, Horenuil, Schuifuit, Groote Katuil.

Id. kenm.: Bevederde teenen, zwarte snavel. Oogen aan den buitenkant niet zwart begrensd.

Aanv. kenm.: Oogen oranjegeel, oorpluimen altijd zichtbaar; 4 à 5 cm. Vleugels in rust reiken over staartpunt. Overlangsche donkere strepen aan de onderzijde van het lichaam vertoonen duidelijke dwarsstakken.

Snavel 25—28; vleugel 275—300; loopbeen 35—43.

Niet zeldzaam in Nederland. Broedt hier en daar vooral in dennenbosschen, ook wel in de duinen op den grond. Trekt in voor- en najaar in klein aantal door.

3. Velduil (*Asio flammeus flammeus* (Pott)).

Short-eared Owl, Sumpfohreule, Chouette des Marais, Katuil, Katof.

Id. kenm.: Bevederde teenen en zwarte snavel met een sluiert, die rondom het oog zwart is.

Aanv. kenm.: Oorpluimpjes weinig in 't oog loopend, dicht bij elkaar. Ze vallen vaak niet eens op te midden van de andere kopveren. Oogen lichtgeel, vleugels in rust reiken ver over staartpunt. De donkere langsstrepen aan de onderzijde van het lichaam zijn niet dwars vertakt en worden van borst naar anus steeds spaarzamer.

Snavel 25—30; vleugel 290—325; loopbeen 33—42.

Een niet algemeene uilensoort. Wordt echter in den trektijd en in den winter soms in vrij groote koppels aangetroffen, wel 30 à 40 stuks bijeen. (Dec. 1932 ± 30 stuks in Nieuwe Biebosch). Trekt soms nog laat door. Broedt op den grond in duinen en moerassen.

4. **Dwergooruil** (*Otus scops scops* (L.)).

Scops-owl, Zwergohreule, Petit duc.

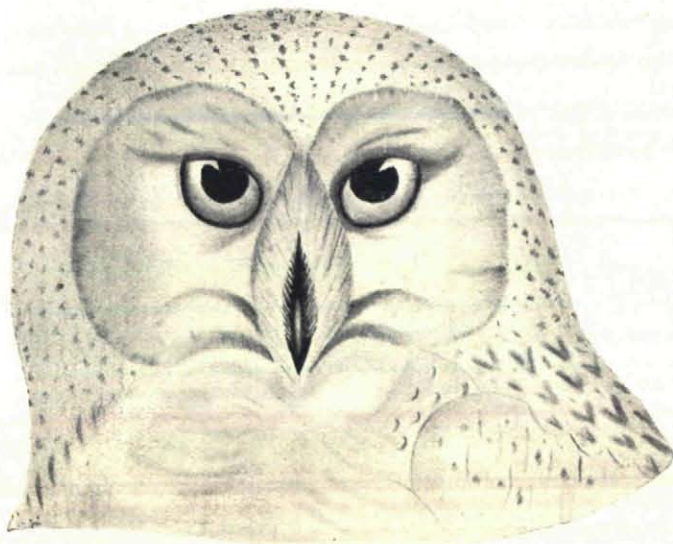
Id. kenm.: Bevederd loopbeen, doch *naakte teenen*. Duidelijke oorpluimpjes.

Aanv. kenm.: Gevederte met zeer fijne teekening (streepjes en golflijntjes). Snavel zwart, oogen geel. Vleugels reiken $\pm$ tot het einde van den staart.

Snavel 17—19; vleugel 140—161; loopbeen 25—30.

Slechts driemaal in Nederland bemachtigd.

De **Groote Hertog** (*Bubo bubo bubo* (L.)), Eagle-owl, Uhu, Grand-duc, zou ongeveer 50 jaar geleden in Nederland bemachtigd zijn (Limburg). Dit was waarschijnlijk wel een ontsnapt exemplaar. Deze vogels worden n.l. veel voor de jacht op kraaien enz. gebezigd (kraaienhut). Het komt mij daarom gewaagd voor, de Oehoe onder de Nederlandsche Uilen op te nemen. Deze soort is onmiddellijk te kennen aan de groote afmetingen (vleugel 410) en de sterk ontwikkelde oorpluimen.

5. **Sneeuwuil** (*Nyctea nyctea* (L.))

Snowy-Owl, Schneeeule, Chouette harfang.

Id. kenm.: Teenen geheel bevederd, zelfs de nagels geheel in de veeren verscholen. Vederkleed in hoofdzak wit, met donkere teekeningen.

Aanv. kenm.: Oogen goudgeel. Een derde gedeelte van den staart wordt niet door de vleugels bedekt. Het juveniele kleed is veel sterker gevlekt dan het adulte, dat soms bijna geheel wit is.

Snavel 30—38; vleugel 390—460; loopbeen 50—60.

Zeer zeldzaam. Slechts een twintigtal wintervangsten in Nederland bekend (één keer in Mei).

6. **Sperweruil** (*Surnia ulula ulula* (L.)).

Hawk-owl, Spurbereule, Chouette caparacoch.

Id. kenm.: Teenen bevederd, snavel lichtgekleurd, onderzijde van het lichaam niet overlangs doch dwars gestreept.

Aanv. kenm.: Zoo groot als ransuil. Lange afgeronde staart (buitenste staartpen 3—5 cm. korter dan de middelste). Staart slechts voor de helft door de vleugels bedekt. Bovendeelen donkerbruin met lichte vlekken. Oogen geel.

Snavel 21—25; vleugel 225—242; loopbeen 22—30 (niet langer dan de middenteen zonder nagel). Eén keer in Nederland bemachtigd.

7. **Steenuil** (*Athene noctua vidalii* A. E. Brehm).

Little Owl, Steinkauz, Chevêche.

Boomuul, Koetuil, Huipke, Koetsch, Gek-Bilke.

Id. kenm.: De teenen slechts spaarzaam met borstelharen bezet. Lichtgekleurde snavel. Onderzijde sterk gevlekt, lichte oogen.

Aanv. kenm.: Geen oorpluimpjes, sluiert slechts zwak aangeduid. Bovenlichaam grijs met druppelachtige grijsachtige vlekken. Zeer korte vleugels, die in rust niet eens het korte staartje bedekken.

Snavel 17—21; vleugel 153—170; loopbeen 29—37. Algemeene standvogel. Overal broedend in de lage streken, vooral in boomgaarden en in knotwilgen langs de slooten. Broedt ook in konijnenholen.

Schijnt op de Waddeneilanden niet voor te komen.

schijning, zelfs midden in de stad. In de schoorsteenen van de huizen zoeken ze in den winter soms beschutting. Broedt hier in holle boomen en knotwilgen, elders in de bosschen of in het hout van de duinen.

8. **Boschuil** (*Strix aluco aluco* (L.)).

Tawny Owl, Waldkauz, Hulotte.

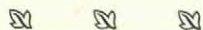
Groote Katuil.

Id. kenm.: Bevederde teenen en een lichtgekleurde snavel; sterk gestreepte en gevlekte onderdeelen en groote bijna zwarte oogen. Aanv. kenm.: Geen oorpluimen, afgeronde staart, die niet geheel bedekt wordt door de vleugels in rust. Op de schouderveeren enkele witte vlekken.

Er komen twee typen voor: een met overheerschend rossig vederkleed en een met een grauwe hoofdtint.

Snavel 27—30; vleugel 265—305; loop-been 35—45.

Een vrij zeldzame standvogel, echter plaatselijk meer algemeen. Zoo is in de omgeving van Dordrecht de boschuil een gewone ver-

PREHISTORICA UIT DE „LANGE DUINEN”

BIJ SOEST.

In den loop der jaren is in D.L.N. al heel wat geschreven over prehistorie. Vele interessante vondsten uit verschillende deelen van ons land werden afgebeeld en beschreven. Tot nog toe echter is er, voor zoover ik weet, geen melding gemaakt van vondsten uit de provincie Utrecht. Daarom zal de hieronder volgende korte opsomming van de door mij gedane vondsten en de vondstomstandigheden sommige lezers misschien belang inboezemen.

Het terrein. Het terrein, waar ik sedert een paar jaar de artefactenjacht beoefen, de „Lange Duinen” genaamd, is een mooi, tamelijk uitgestrekt verstuivingsterrein (± 80 H.A.) onder de gemeente Soest. Aan de Zuidzijde wordt het begrensd door de spoorlijn Utrecht-Amersfoort en aan de Westzijde ongeveer door de spoorlijn Utrecht-Baarn. Dat de zandverstuivingen zich in vroeger tijd nog heel wat verder uitgestrekt moeten hebben, is te zien aan de kwijnende dennen-aanplantingen er omheen.

De hoogte van het terrein varieert volgens de stafkaart van 5,7 tot 15 M. + A.P.

De vondsten. Aan gave werktuigjes was de buit tamelijk gering. Het belangrijkste is hierbij op ware grootte afgebeeld. Des te talrijker daarentegen waren op sommige plaatsen de afvalsplinters en -spanen, waartusschen ook nogal wat fragmenten van werktuigen, zoodat we daar zonder twijfel met echte ateliers te doen hadden.

In het geheel waren een drietal ateliers duidelijk te onderscheiden. In één geval kon ik enkele spanen, waarvan er een reeds wat geretoucheerd was, weer aan elkaar passen. Nuclei werden echter zeer sporadisch aangetroffen: in totaal vier.

De artefacten lagen in de meeste gevallen op een zandige leemlaag, die compacter was dan de omgeving en dus ook langer weerstand had kunnen bieden aan storm- en regenvlagen. Alleen de lichtere stukken, zooals b.v. de trapezoidale pijlpuntjes, vond ik meer verspreid. In hoeverre hieraan de wind schuld heeft, waag ik niet uit te maken.

Van de tamelijk gave instrumentjes, die ik heb afgebeeld, zijn de eerste zeven (Nos. 1—7) schrapertjes, zooals ze gedurende millennia op bijna de geheele wereld zijn gebruikt. Ze zijn steeds moeilijk in een bepaalde periode thuis te brengen. Daar ze echter alle, uitgezonderd No. 5,